

litas, si abstracte concipiatur, maxime cum ejus conceptus ex parte rei et rationis formalis conceptus non sit alius a conceptu ipsius qualitatis, sed solum ex modo concipiendi, ut in superioribus diximus. Itaque rationes illae non sunt efficaces contra dictam sententiam.

10. Major mihi difficultas est in applicanda praedicta ratione vel responsione ad materiam in qua versamur. Aut enim est sermo de accidente, ut abstrahit a completo et incompleto, aut de accidente completo. Priori modo, licet sit verum non posse habere differentias extra sui rationem, quia non potest accidens contrahi, nisi per accidens saltem incompletum, sicut de substantia proportionaliter diximus, non tamen est verum accidens sic compositum esse univocum; quia sicut substantia non dicitur univoce de substantia completa et incompleta, seu de speciebus et differentiis substantiae, ita et accidens non dicitur univoce de completo et incompleto. Est enim eadem proportio; nam ratio accidentis simpliciter ac per se primo salvatur in forma accidentali, quae proprie ac per se respicit substantiam; in differentiis autem accidentalibus tantum est secundum quid; neque enim differentiae proprie dici possunt formae accidentales, sed aliquid formae accidentalis. At vero, si sermo sit de accidente completo, non potest, ut videtur, procedere responsio data; nam si accidens sic sumptum univocum est, non potest negari quin habeat differentias extra sui rationem; nihil ergo illi deerit ad veram rationem generis. Antecedens patet primo, argumento facto a simili de substantia, quia, ut illa sit genus, satis est quod substantia completa contrahatur per incompletam. Secundo, quia revera accidens completum non includitur intrinsece in conceptu accidentis incompleti; omnis autem differentia accidentis est accidens incompletum. Tertio, quia alias non possent assignari genera summa in singulis praedicamentis accidentium, quia non potest quantitas contrahi, nisi per differentiam quae sit quantitas incompleta, et sic de aliis.

11. Responderi potest, in ratione accidentis nihil esse incompletum, quia ratio accidentis imperfecta valde est, et talis ut integre ac complete servetur in quolibet minimo accidente, etiamsi sub inferioribus rationibus accidentium incompletum censeatur; ut, verbi gratia, punctus, incompletum quid est in ratione quantitatis; at vero in ratione acci-

dentis est completum accidens, quia tam vere inest quam quodlibet accidens perfectum. Sed haec responsio difficultate non caret, ut patet ex supra dictis de divisione accidentis in completum et incompletum; vix enim potest reddi sufficiens ratio cur illa duo membra locum habeant in quolibet praedicamento accidentis, et non in accidente ut sic. Nec etiam videtur posse negari quin formae integre, verbi gratia, quantitatis et qualitatis, habeant inter se aliquam convenientiam realem, quam non habent cum suis differentiis constituentibus, vel contrahentibus, quia differentiae praecise ac formaliter sumptae non sunt propriae formae; sicut in formis substantialibus datur convenientia in ratione communi formae substantialis, quae non convenit differentiis, quibus communis conceptus substantialis formae contrahitur ad hanc vel illam speciem substantialis formae. Et illo conceptu, qui directe communis est ad formas substantiales, dici potest concipi forma substantialis completa in communi, qui conceptus, non est dubium quin habeat differentias extra sui rationem; ergo pari ratione ratiocinari possumus in formis accidentalibus. Difficile ergo est, admissa univocatione accidentis, rationem reddere, cur non possit abstrahi aliquis conceptus accidentis genericus ad praedicamenta accidentium. Ac propterea alii, ut hanc difficultatem fugiant, univocationem negant; ducuntur tamen solo argumento ab inconvenienti, et non declarant quomodo sine ordine accidentium inter se sit analogia. Haec ergo est difficultas hujus controversiae.

Questionis resolutio.

12. *Accidens, ut comprehendit novem genera, analogum est.* — In hac ergo re censeo imprimis, accidens in tota sua latitudine, ut comprehendit novem genera, non esse univocum, sed analogum. Hanc conclusionem maxime mihi persuadeo propter ea genera accidentium, quae solum extrinsece circumstant aut denominant; illa enim non sunt cum ea proprietate inhaerentia, cum qua insunt caetera accidentia, quae sunt verae formae informantes. Quod reipsa et exemplis facile constare potest. Quis enim existimet, cum ea proprietate et veritate vestem afficere, aut informare hominem vestitum, qua albedo hominem album, aut scientia scientem? Item quo modo actio, ut actio, existimari potest cum eadem proprietate afficere, vel informare agens, in quo non recipitur passio, ac passum

in quo inest? Existimo ergo, accidens primario convenire his accidentibus, quae proprie insunt et afficiunt subjecta sua; deinde vero per translationem, aut similitudinem valde imperfectam derivatum esse illud nomen ad alia, quae quodammodo imitantur illam rationem. Unde probabile mihi est hic intervenire analogiam proportionalitatis; nam illa maxime propria dicuntur accidentia, quae insunt; hinc vero dicta sunt accidentia, quae sunt circa substantiam, ut habitus, locus continens. Item quae sunt a substantia; nam certe esse in, et esse ab, videntur habitudines adeo diversae, ut non nisi secundum quamdam proportionalitatem ab eis sumptum sit nomen accidentis, et ideo actio, ut actio, sicut non dicitur esse proprie sumptum, sed esse ab agente, valde analogice et improprie dicitur accidens agentis, vel potius accidere ipsi, quatenus illud denominat quadam denominatione, quae contingenter de eo dicitur, potestque ei convenire et non convenire. Igitur cum accidens, ut commune est novem praedicamentis, sub se comprehendat, tum ea quae proprie et interne insunt, tum etiam quae adjacent, vel circumstant rem, et actiones quae a re manant, eique non insunt, non potest sub hac communi ratione esse univocum ad ea omnia quae sub se complectitur. Atque hinc sumitur regula generalis, nimirum omnia illa, quae per solam extrinsecam denominationem alicui accidere dicuntur, analogice tantum vocari accidentia, quia illa in modo denominandi contingenter imitantur, cum tamen vere non insint, sed ad modum inhaerentium se habeant. Quae autem praedicamenta hunc modum extrinsece tantum accidendi habeant, ex singulorum tractatione constabit.

13. *Secunda assertio.* — Secundo dicendum est, probabile esse, accidens, ut dicitur de entitate et de modo accidentali, univocum non esse; probabilius tamen videri solam illam diversitatem non semper sufficere ad analogiam constituendam. In hac assertione, quid per entitatem vel modum accidentalem intelligamus, supponendum est ex dictis supra, disput. 7, de distinctionibus, et in disput. 16, de forma accidentali. Et inde potest suaderi prior pars assertionis; nam accidentalis entitas habet proprium modum informandi et inhaerendi; modus autem accidentalis non ita; ergo videntur analogice convenire in ratione formae accidentalis, et in ratione accidentis, nam accidens idem signifi-

cat, quod accidentalis forma. Item, ratio entis, longe diversa ratione magisque diminuta, inveniri videtur in his quae tantum sunt modi, quam in his quae habent propriam entitatem; ergo cum ratio accidentis rationem entis includat, etiam illa diminute, et tantum secundum quid invenietur in modis accidentalibus, comparatione accidentalium entitatum; ergo dicitur accidens analogice de his. Cujus etiam signum esse potest, quod entitas accidentalis saltem per Dei potentiam potest per se et sine subjecto conservari, modus autem accidentalis nulla ratione esse potest nisi actu conjunctus, et modificans rem, cujus est modus.

14. Nihilominus tamen posterior pars conclusionis ex eo satis probari videtur, quod in eodem praedicamento accidentis continentur non tantum species quae habent proprias entitates accidentales, sed etiam quae tantum sunt modi aliarum rerum; ut in genere qualitatis continetur calor, qui propriam entitatem habet, et figura, quae tantum est modus, et densitas, quae est etiam modus, imo de potentia idem aliqui existimant, alii idem opinantur de actu immanente, etiamsi sit qualitas. Ergo qualitas univoce dicitur de propriis formis, seu entitatibus, et de modis qualificantibus; ergo etiam accidens dicitur univoce de illis; nam cum accidens sit de essentia qualitatis, non potest qualitas univoce convenire his quibus non convenit simpliciter et univoce ratio accidentis. Ex quo ulterius colligimus, etiamsi entitas et modus accidentalis ad diversa praedicamenta pertineant, eam diversitatem in ratione modi et entitatis non sufficere ad analogiam constituendam; nam quoad hoc eadem est ratio, sive talia accidentia sint diversorum praedicamentorum, sive ejusdem. Et a priori ratio est, quia illa diversitas entitatis et modi ex se non constituit aut habitudinem, aut subordinationem inter omnia illa, quae talia sunt. Unde, licet unum sit imperfectius alio, non tamen dicitur accidens per habitudinem ad aliud, et ideo hoc non satis est ad analogiam. Eo vel maxime quod, licet modus sit ex suo genere minus perfectus quam entitas, tamen in particulari aliquis modus potest esse perfectior aliqua entitate, ut modus substantialis est perfectior entitate accidentali; igitur illa diversitas perfectionis non semper sufficit ad analogiam constituendam.

15. *Tertia assertio.* — Ex his ergo dico tertio: quamvis accidens in tota sua ampli-

tudine non sit univocum, nihilominus respectu aliquorum, negari non potest quin de eis univoce dicatur. Probatur primo ex dictis, quia saltem dicitur univoce de omnibus speciebus ejusdem prædicamenti, ut de calore et frigore. Secundo, quia etiam dicitur univoce de entitate et modo accidentali, saltem cum inter se non habent habitudinem aut dependentiam. Tertio, quia etiam univoce respicit quantitatem et qualitatem, quatenus sunt propriæ formæ accidentales realiter distinctæ a subjecto, illudque informantes. Nam respectu illarum nulla ratio analogiæ inveniri potest; aut enim erit analogia proportionalitatis, et hoc non; nam intercedit ibi vera convenientia et similitudo realis; aut erit analogia proportionis, et hoc etiam dici non potest, quia de neutra dicitur per habitudinem ad aliam, ut per se notum videtur. Quod enim quidam aiunt, dici prius de quantitate, quia qualitas inhæret substantiæ media quantitate, aperte falsum est; nam potius qualitas ex suo genere est perfectior quantitate, cum in rebus spiritualibus inveniatur. Quod vero in rebus corporalibus qualitates supponant quantitatem, non solum non est indicium analogiæ, verum etiam non est argumentum, quod quantitas sit perfectior omni corporea qualitate, quia solum supponitur ut conditio quædam necessaria, vel per modum potentiæ passivæ; qualitas vero est per modum actus; nulla est ergo ratio analogiæ inter quantitatem et qualitatem respectu accidentis. His ergo modis est aliqua univocatio in accidente, licet ipsum non sit univocum in tota sua latitudine; non enim repugnat idem nomen esse univocum respectu aliquorum, licet non sit respectu suorum omnium significatorum, ut supra inter disputandum de ente diximus.

16. *Objectio.* — Sed insurgit statim difficultas superius tacta, nimirum, dari aliquem conceptum accidentis communem multis prædicamentis, qui proprie sit genericus. Nam, licet ex dictis sufficienter habeatur, accidens non posse esse genus ad omnia novem prædicamenta, quia, ut sic, non est univocum, sed analogum, tamen aliquis conceptus accidentis magis contractus esse poterit genus ad aliqua prædicamenta, ut si sumatur accidens solum proprie pro eo quod vere inhæret, aut intrinsece afficit subjectum, aut strictius pro entitate, et propria forma accidentali, ut distinguatur a modo, et sit communis soli qualitati et quantitati. Sic enim est quid univocum, et quidditativum, et potest habere

differentias extra sui rationem, ut supra declaratum est.

17. *Solutio.* — Respondetur negando sequelam, quia nullus conceptus potest abstrahi a rebus diversorum prædicamentorum ita univocus respectu aliquorum, quin aliqua ex parte includat analogiam respectu aliorum, vel transcendentiam repugnantem rationi generis. Ut, si accidens intrinsece afficiens sumatur ut quid commune ad entitatem et modum accidentalem, licet secundum eam rationem possit habere univocationem, tamen ut sic multa sub se comprehendit, quæ in nullo prædicamento directe collocantur, verbi gratia, modum inhærentiæ, qui per se intrinsece afficit tum formam inhærentem, tum etiam subjectum cui inhæret; et quavis sub tali ratione sit incompletum accidens, tamen absolute, et in latitudine entis, fortasse non est magis diminutum ens quam modus ubicationis, aut passionis, quæ propria prædicamenta constituunt. Quo fit ut de hujusmodi conceptu accidentis vere dicatur, non posse ita abstrahi, ut sit communis ad sola accidentia completa, id est, quæ directe in prædicamentis accidentium collocantur, ideoque non posse esse genus, neque habere differentias extra sui rationem, neque omni carere analogia.

18. Rursus, si accidens sumatur pro entitate propria et forma accidentali, sic solum videtur quidam conceptus compositus ex ex duobus simplicioribus conceptibus analogis; nam conceptus formæ ut sic analogus est ad formam substantialem et accidentalem. Ille vero modus, qui additur, cum dicitur accidentalis, non potest esse ita determinatus, et proprius aliquorum accidentium, quin ex se communis sit omnibus; nam omnia habent accidentalem modum afficiendi; illa ergo convenientia quasi transcendentialis est, ideoque non potest constituere conceptum genericum, etiamsi alias sit univocus respectu aliquorum, vel etiamsi ex conjunctione plurium conceptuum analogorum sumatur ut proprius, seu determinetur ad talia significata. Ratio vero a priori esse videtur, quia hæc genera summa habent primariam quamdam diversitatem in modo afficiendi, quod maxime notum apparet in quantitate et qualitate, et ideo nulla est convenientia inter eas secundum proprias rationes earum, sed solum in ratione accidendi (ut sic dicam), quod ex se commune est aliis. Plus ergo requiritur ad rationem

generis, quam ad rationem univoci prædicati, etiam in quid; nam ad univocationem sufficit propria et uniformis, seu immediata habitudo ad plura secundum eandem rationem; ad genus autem ultra hoc necessarium est, ut nec transcendentiam habeat in formali ratione sua, neque analogiam respectu aliorum, quod etiam ad rationem proprii universalis necessarium est. Et hactenus de hac divisione.

DISPUTATIO XL.

DE QUANTITATE CONTINUA.

Quantitas inter accidentia cur primo collocata. — Aristoteles, tam in libro Prædicamentorum, quam in 5 Metaph. et aliis locis, ubi cunque summa genera seu prædicamenta numerat, inter accidentia primum locum tribuit quantitati; quia, licet qualitas ex suo genere perfectior sit, tamen quoad nostram cognitionem, quæ circa corporalia præcipue versatur, quantitas est quodammodo prior, et quasi fundamentum aliorum accidentium, ac propterea hunc eundem ordinem servandum esse censuimus. Quamvis autem ratio quantitatis abstrahi soleat a quantitate continua, et discreta, ob majorem tamen claritatem et breviter non instituimus disputationem de quantitate in communi sumpta, quia vix potest ejus essentialis ratio in ea communitate declarari. Unde Aristoteles in Prædicamentis, nulla quantitatis in communi definitione præmissa, statim illam divisit in continuam et discretam. Quia ergo essentialis ratio quantitatis, prout est verum accidens a substantia distinctum, in quantitate continua reperitur (nam discreta, ut infra dicemus, solum est plurium quantitatum, vel rerum quantarum multitudo), ideo in hac disputatione omnia, quæ ad quantitatem continuam pertinent, explicabimus; in sequenti vero disputatione de quantitate discreta dicemus, et alia quæ ad utriusque comparisonem et considerationem pertinent, complebimus. Prius tamen aliqua in communi, ut significationes saltem terminorum intelligantur, præmittimus.

SECTIO I.

Quid sit quantitas, præsertim continua.

1. In hac sectione, non tam quid res sit, quam quid nomina significant declarare intendimus, et simul etiam in summam redi-

gere quæ de quantitate Aristoteles tradit, lib. 5 Metaph., cap. 13, ubi generalem prius descriptionem, deinde divisiones quantitatis assignat.

Descriptio quanti ab Aristotele tradita exponitur, propositis nonnullis difficultatibus.

2. Ex sententia igitur Aristotelis dicendum est, quantum esse quod est divisibile in ea quæ insunt, quorum utrumque vel unumquodque, unum quid et hoc aliquid aptum est esse; ubi primum interrogare potest aliquis, cur Aristoteles non quantitatem, sed quantum definiat, cum ad explicandam quantitatis rationem, non tam aptum sit ipsum concretum, quam abstractum. Quanta enim dicuntur non solum ea, quæ per se, sed etiam per accidens quanta sunt: unde illis omnibus, ut statim dicemus, convenire potest tota illa definitio. Per eam ergo non explicatur convenienter ratio quantitatis, sed ad summum indicatur quænam res quantæ appellari soleant.

3. Ac præterea, quod difficilius videtur, tota illa descriptio multis rebus convenit, quæ quantæ non sunt, et aliquibus rebus non convenit, quæ solent quantæ appellari. Prior pars probatur primo, quia inter substantias, ea, quæ constat materia et forma, realiter divisibilis est in illas, quæ illi insunt, id est, intra illam formaliter sunt, cum ex illis componitur. Secundo, est hæc substantia divisibilis in suas partes substantiales integrantes. Neque satis est respondere, hoc habere substantiam ratione quantitatis; nam etiamsi substantia absque quantitate conservata intelligatur, erit divisibilis in suas partes substantiales, cum illæ semper maneant realiter distinctæ. Atque idem argumentum fieri potest de materialibus formis accidentalibus, ut de albedine, et similibus, quæ divisibiles sunt in partes entitativas, idque dupliciter, scilicet, vel secundum extensionem vel secundum intensionem, et hanc posteriorem divisibilitatem per se habent, et nullo modo per quantitatem. Præterea, quidam sunt modi substantiales, vel accidentales, qui divisibiles sunt, et nullo modo sunt quanti. Antecedens patet, nam unio animæ ad corpus divisibilis est, nam ablata una parte corporis, aufertur pars unionis animæ ad illam, manente alia partiali unione ad cæteras partes corporis. Similiter modus præsentis, quem Angelus habet in loco adæquato, divisibilis est, cum possit una pars